

ПРОФ. ІВАН ОГІЕВІО.

ЗАГУБЛЕНІЙ КРЕМ'ЯНЕЦЬКІЙ СТАРОДРУЖ:

„СИНОД ЛУЦЬКИЙ” 1638 Р.

ВАРШАВЯ.
Друкарня Синодальна.
1931.

ПРОФ. ІВАН ОГІЕНКО.

ЗАГУБЛЕНІЙ КРЕМ'ЯНЕЦЬКИЙ СТАРОДРУК.

„СИНОД ЛУЦЬКИЙ” 1638 Р.

ВАРШАВА.
Друкарня Синодальна.
1 9 3 1.

ПРОФ. ІВАН ОГІЄНКО.

ЗАГУБЛЕНІЙ КРЕМ'ЯНЕЦЬКИЙ СТАРОДРУК:

„СИНОД ЛУЦЬКИЙ“ 1638 р.

I.

В першій половині XVII-го століття в ріжких містах на Волині повставали малі друкарні, що випускали одну-дві книжки, а по тому й закривалися. Значіння подібних друкарень в історії української культури дуже велике, бо ж вони виразно показують, як тоді нервово поривався до збільшення своєї духовної культури український народ. До таких власне друкарень належить і Крем'янецька друкарня на Волині, що працювала тільки в однім 1638-м році.

В 1632 р. відбулася на Волині важлива подія—на Єпископа Луцького духовенство та миряне вільно обрали відомого й сильного православного українського магната—князя Олександра Пузину; король скоро затвердив ці вибори. Луцька єпархія в той час знаходилась в тяжкому стані,—кругом натискали уніяти,—а своє православне духовенство не стояло на потрібній висоті; сміло стати на чолі такої єпархії могла тільки сильна й впливова людина, що боронила б православну Церкву й через свої особисті зв'язки з магнатами польськими. Рід князів Пузин був у той час дуже впливовим, тому обрання на Луцько-Остріжську єпископію князя Олександра Пузину „з Козельська“ *) відразу оживило надію цілу Волинь.

За рік, р. 1633-го князь Олександр став Єпископом Афанасієм і діяльно принявся за впорядкування своєї великої Луцько-Остріжської єпархії. Слідом за Митрополитом Петром Могилою, він звернув певну увагу на проявлення самодіяльності місцевого панства, нахиляючи його до праці на користь Православній Церкві й народу. В цім була велика заслуга Єпископа Афанасія.

Чашник Волинський Лаврін Древинський та хорунжий Данило Малинський в 1633 р. добули собі від короля Володислава IV дозволу закласти в місті Крем'янці на Волині Богоявленську церкву, а при ній

*) Пузини виводили свій рід від князів Козельських, а саме — від потомків Св. князя Михайла Всеvolodовича Чернігівського, тому й писалися „з Козельська“.

заснувати монастиря та церковне братство. У той час церковні братства були сильними культурно-освітніми установами, і таку діяльність проявило й Крем'янецьке Богоявленське Братство: воно заклало школу й друкарню в Крем'янці, щоби працювати реально для піднесення культури свого народу.

Крем'янець у той час був зв'язаний не тільки зо своїм Архієреєм у Луцьку,—він ще більше тягнувся до Київа, особливо коли з 1633 р. Митрополитом Київським став славний Петро Могила. Крем'янчане просять нового Митрополита взяти їхнє Братство під свою високу руку, сподіваючись мати від того більшу певність в своїй праці. Десь на 1636 р. Богоявленська церква в Крем'янці була збудована, і 13 вересня 1637 р. Митрополит Петро Могила видав новому Братству благословенну грамоту,—манастир ставав ставропігіальним, а Братство й школа мали існувати згідно з уставом великих братств.

У той час було звичайною річчу закладати й друкарні при братствах, а тому десь в 1637 р. заложено друкарню й при Братстві Крем'янецькім. На жаль, про друкарню цю нічого не знаємо, крім того, що в 1638 р. з неї вийшов шкільний підручник: „Грамматики или Писменница языка словенского тщателемъ (цеб-то студентам) въкратъцѣ издана въ Кремянци року 1638“, in 8⁰ на 104 л. Видання вбоге, друк примітивний,—взагалі, все вказує, що друкарню не поставлено добре.

Граматика — це єдиний друк, який дійшов (але в дуже малому числі примірників) до наших часів від праці Крем'янецької друкарні,—ніяких інших крем'янецьких друків реально не знаємо. Кажу реально не знаємо, бо маємо звістку й про інші Крем'янецькі друки. Звістку першим подав ще М. Максимович, що в своїй праці: „Книжная старина южнорусская“, 1849 р., писав *), ніби з Крем'янецької друкарні в 1638 р. вийшла, крім Граматики, також книжка „Синод“ з 4 листів, а при ній додано книжку „О мистеріяхъ или тайнахъ“ з 16 листків in 4⁰; обидві книжечки, як твердив Максимович, знаходяться в бібліотеці К. К. Свідзинського на Київщині. „По неизвѣстности ихъ въ Русской Библиографіи помѣщу здѣсь полное заглавіе первой“,—і Максимович дав заголовок „Синоду“. Оце все, що ми знали про видання Крем'янецькі. І. Каратаєв в своїх працях („Хронологическая распись славянскихъ книгъ“, 1861 р., № 410, та „Описаніе славяно-русскихъ книгъ“, 1883 р., № 467), а також В. М. Ундовський („Очеркъ славяно-русской библіографіи“, 1871 р., № 457) покликаються тільки на Максимовича, самі ж цих видань ніколи не бачили.

І дійсно, поскільки нам відомо, ані одна бібліотека не занотувала цих Крем'янецьких видань 1638 р., — „Синоду“ та „О мистеріяхъ или тайнахъ“, чому я в своїй „Історії українського друкарства“, 1925 р., т. I,

*) „Временникъ“, М., 1849 р., кн. 1, ст. 10.

ст. 223, писав, що „дві останні книжки до нашого часу не збереглися“; бібліотеки К. Свідзинського, де знаходилися Крем'янецькі видання, в 1861 р. злучено з бібліотекою ординації Красинських, тільки багато зо збірок Свідзинського загинуло*), а тому цих видань в Бібліотеці Красинських тепер нема. Зміст книжечки „О мистеріях“ добре знаємо — це був передрук кутейнського видання 1637 р. („Дідаскалія“), що й потім не раз видавалася (див. П. Пекарський: „Наука и литература въ Россіи при Петрѣ Великомъ“ 1862 р. т. II ст. 354—356), тому загублення („зачитання“) цеї книжечки наука не відчувала. Навпаки, зміст „Синоду Луцького“, як про те говорить повний заголовок, що його подає М. Максимович, надзвичайно цікавий як для історика взагалі, так і для історика української церкви особливо. „Синод“ цей, поскільки знаємо, ніколи й ніде передрукований не був.

Тепер оце загублений „Синод“ 1638 р. вертається для науки: розглядаючи в Публичній Бібліотеці м. Варшави рештки стародруків, я натрапив на цілу в'язанку не зброшуваних новесенських аркушів; як ці листки попали до Публичної Бібліотеки, не відомо. Близчий аналіз показав, що кожний з аркушів, то „Синод“ 1638 р., а всіх їх разом аж сто примірників! Здається, єдиний в історії книгознавства приклад, щоби загублений стародрук, доти невідомий ані в однім примірникові, знайшовся потім аж в ста екземплярах...

II.

Подам тепер докладний опис новознайденого стародруку **).

Книжечка складається з 4 листків, цеб-то 8 сторінок, по 22 рядки на сторінці. Розмір сторінки (паперу): 19,1 x 15,8 см; розмір складу (друкованого) 14 x 10 см. Ніякої пагінації нема. Долі, під останнім рядком, на кожній сторінці кустодія (передчитання).

Шрифт складу дуже злий, букви позбивані, витерті; друк слабий, так що часом літери зовсім не відбилися. Багато букв не цілих, — скрізь знайдеться щось відбитого; від **р** часто позостається лише головка, а ніжка збита. Взагалі, відбитка часом така зла, що деякі слова читаються з трудом. Висота букв 2,4—2,5 mm.

Склад дуже злий, — тут постійно плутаються букви **Н—И**, **Е—Б**, **А—Л**, **И—Ю**, плутаються так часто, що робиться враження, ніби скла-

*) Jan Muszkowski: Bibljoteka ordynacj Krasińskich w latach 1844 - 1930, Варшава, 1930, ст. 6.

**) Уважаю за мілій обов'язок скласти на цім місті свою сердечну подяку Вд. П. Директорові Варшавської Публичної Бібліотеки Ф. Червійовському, а також його помічникам Вд. Пп. Л. Биковському та К. Кардашевичу за постійне уважливе ставлення до моїх праць в Бібліотеці.

Вългъ Звѣчай дѣ рѣчишъ : ѿ єшь Мѣти
въ бѣтъ Прѣвѣснагш Г҃на ѿцѧ Аѳанасіа
Пузыны зъ Козіска : Щѣла лѣцкогш, и
Свѣтлорѣкиш Бл҃гочестивого : Спѣрїа,
кѣс, Рѣ а, хѣи; въ Чѣкви Кадедрѣнай
лѣцкой : Храмѣ Стѣаго Апѣла и
Свѣтиста ІѠлїнал Богословѧ;

Змїосткшмъ дѣдовінства Православнагш,
Бостоніи Стой Чѣкви послышни Хотъ
ливи собранинагш, спокойніе и на
божнє, ѿправованыи
и

Втому же Року
Креманчи дѣ вѣдомости
выдрукованыи .

Перша титульна сторінка Крем'янецького стародруку „Синод“ 1638 р.

дала людина, що не знала церковно-слов'янського письма. Взагалі книжечка вийшла, здається, без останньої коректи. Правда, так само й Крем'янецька Граматика 1638 р. має дуже зле відбитий текст, а це свідчить, що Крем'янецька друкарня добула собі дуже злі черенки, які давали недобру відбитку.

Прикраси в книжечці слабенькі. На вихіднім аркуші вгорі вміщено на взір заставки три дереворитних фігурки: 1) ліворуч Апостол Петро, 4,8 x 1,7 см, з написом **с: а: петр;** 2) праворуч Апостол Павло, такого ж розміру, з написом **с: а: павло.** 3) Посередині, в кругу на 2,5 см в діаметрі, Христос виводить померлих з аду (?). 4) Крім цього, кожна сторінка має зверху по 4 маленьких розетки, таких самих, які бачимо й поміж Апостолами та заставкою з Христом на першій титуловій сторінці; вони ж і долі на першій сторінці.

Книжечку писано українською мовою з багатьма полонізмами. На словах поставлено наголоси, скрізь українські, напр. (число визначає сторінку): **бжигвеннаго** 2, **была** 5, **всемъ** 4, **дѣственнника** 2, **єдногѡ** 7, **белы** 3.8, **жилы** 6.7, **житїє** 5.6, **житїемъ** 6.5, **при житїи** 5, **зачалъ** 2, **зычиаю** 1, **земныи** 7, **моего** 3.4, **нерафїи** 6, **ниже** 4.5, **шадли** 6, **шправованый** 1, **пасли** 4, **писма** G¹ 7, **на писмѣ** 8, **поданью** 8, **поты** 8, **самомъ** 6, **своегѡ** 3.5.7, **свазанно** 7, **согранич** 1, **таковыи** 6, **ѹченника** 5, **V' царю** 2 і др.; серед наголосів цікавий і сьогодні живий західно-український: **пасѣте дѣломъ** 5; зате маємо **проишъ** 3.4.6 і **хочъ** 3.

Мова книжечки—західно-українська, з такими формами, що живі ще й тепер, напр.: **долголѣтныи** 2, **многолѣтный** 2, **послѣднаго** 4, **L¹ при сюбратю** 8, наголос: **дѣломъ** 5 і др. Цікаві форми: **V³ Гдно-ве** 3, **L³ на мѣстца** 6. Букву г зазначається тут через **кг,** напр.: **кгды** 5, **ѹкргѹнтовалъ** 2. Тогочасним звичаєм палятальність зазначається через *i*, напр.: **ѹсталилованый** 3. Трапляються ще й тут рештки колишнього південно-слов'янського правопису, напр. *a* зам. *я* в **ш Правоугла"ныя йстин"ныя Восточныя стыя Соборныя Япоетоскія** 4, **йзды-Ханіа** 4. Букву *и* часто зазначається кендемою", напр.: **знамо** 7, **стара-теса** 8, **танами** 8, **в нѣ** 8 і т. п.

Змістом своїм наша книжечка цінна й цікава, — це власне коротенький протокол діянь Православного Синоду (= Собору) Луцько-Остріжської єпархії, що відбувся 26—27 вересня 1638 р. під проводом Єпископа Афанасія Пузини в Луцькім катедральнім соборі. В заголовку читаємо: „Синод ведле звичаю дорочного“, а це свідчить, що був звичай скликати такі Синоди що-року. На Синод скликано духовенство й мирян;

на ст. 2 читаємо, що Синод відбувся „при бытности многих их милостій пановъ шляхты“.

Собор скликано на 26 вересня,—на свято Апостола й Євангелиста Івана Богослова, на честь якого й збудовано Луцький катедральний собор, де відбувався Синод; через це перший день Синоду, 26 вересня (середа), проведено в „Празднствѣ честномъ“.

Другого дня, 27 вересня в четвер, зібралися до катедральної церкви в Луцькім замку всі учасники Синоду, зачали з того, що „святую Лутургію порядне отправили“. По літургії проспівали „Царю небесний“ і потім роспочалася початкова урочиста частина Собору. Єпископ Афанасій кн. Пузина сів на „маєстатѣ єпископском“, оточений духовенством, „при бытности многих их милостей пановъ шляхты“. Один з представників духовенства „любовне, с пристойнымъ повѣншованемъ и сердечною до Бога молитвою“ повітив Єпископа від імені Собору. Промовець побажав, щоби так само, як перший Собор — на цім місті і в цей час—зачав в Св. Православії, так щоби він і далі щасливо відбувався, і щоби тим самим Владика утворував дорогу своїм наступникам.

На це привітання відповів Єпископ А. Пузина довгою промовою, яку й уміщено в нашій книжечці на ст. 3—8. Висловивши своє задоволення, що зібрався Синод, Владика запевняє, що він готовий служити на добро своїй пастві,—аби тільки сили мав, — не відхиляючися від Православної Церкви. Закликає духовенство пильно працювати на користь довіреного їх опіці народу й самим життям своїм подавати добрий приклад. А що дуже цікаве—закликає духовенство до науки, яка сильно помагає в праці; цеї науки—говорив Єпископ—завше багато потрібно, а „теперѣшних наших нещасливыхъ времен наибольше, бо появился волци тяжци въ одежи овчой, не щадяще стада“. Цим „вовкам“ треба давати порядну відповідь, бо інакше „великоє згоршене бываєть, през що многіи отъ вѣры отпали“. Духовенство мусить дбати, щоби паства їхня не зменшалася.

Далі Владика наказує, як жити священникам: „З неналежными осо- бами не товариште, на мѣстцах непристойныхъ не знайдуйтесь, заба- вами корчеными—и попросту реку— не бавтесь, а згола—всякого по- горшения выстерегайтесь“ (6—7). Забавою духовенства нехай буде лише читання Письма Святого. „Старайтесь, возлюбленный—закликає Владика—наибольше абыстте вѣру вцалѣ заховали и статечне в ней сто- яли“ (8); а для цього мусить духовенство добре знати Тайни Церковні, бо ж без них жаден не спасеться. І тому Єпископ наказав про ці Та- юнства прочитати книжечку на Соборі, а крім цього— „тоє ж до друку росказalem подати“, щоби кожний з духовенства мав цю книжку в себе „на писмѣ“.

На цім закінчилася промова Єпископа А. Пузини. Як бачимо, книжечка головно подає початкову вроочисту частину Собору,—привітання від духовенства й промову Владики.

Після цього „при всѣх собраню о всѣх Тайнах порядне читано, яко тут єсть написано“. На цім і кінчиться наш стародрук,—а далі давався передрук кутейського видання „О мистеріяхъ или тайнахъ всполитости“ 1637 року, який, на жаль, не дійшов до нас.

Твір „О мистеріяхъ“ всі наші бібліографи подають яко окремий Крем'янецький друк. Знаємо про нього мало, і то тільки те, що подав М. Максимович: 16 листків ін 4⁰, „безъ особаго печатнаго листа; напечатанъ, вѣроятно, тоже въ Кременцѣ, въ 1638 г.“ (Каратаевъ, № 468). Тепер, коли знайшовся „Синод“ і знаємо його зміст, можемо рішуче твердити, що „Синод“ і „Мистерії“ складали одну цілість, з одним титульним листом, а „Мистерії“ не „вѣроятно“, але напевне видруковано в Крем'янці.

В 1653 році в Кутейській друкарні передруковано видання „Дидаскалії“ чи „О мистеріяхъ“ Сильвестра Косова 1637 р. і видання названо другим, а не третім, цеб-то Крем'янецьке видання „О мистеріяхъ“ не вважалося за окреме видання.

III.

Передруковую тепер новознайдений „Синод“ дослівно з оригіналу, але не повторюю тих частих поплутань букв **и - н, е - в, и - ю, а - л**, які маємо в оригіналі; деякі поплутання оригіналу подаю в примітках під текстом.

Титульну сторінку подаю на ст. 89 (4) в розмірі оригіналу.

**ВЪ ИМѢ ШДА И СЫНА Й СВЯТИГШ ДУХА: к ТРОИЦИ
ЕДИНАГО БОГА: МЛТВАМИ ЕЖТВЕННАГО ЙПЛА, ЕУЛІСТА, НАПЕРСТНИКА,
ХБА Й ДЕВСТВЕННИКА ІѠАННА БОГОСЛОВА, по ПРАДЕНСТВѢ ЁГШ ЧТНОМЪ
на югрешній днѣ Соборавши сѧ до Цркве Соборной в Замкѣ Лѹцкомъ:
Стѹю Лутѹргию поражне Шпрѣвли, я потымъ Пѣсни Царю Нєній
проспѣвали¹: єппа на Маестратѣ Єпископскѣ г҃едачогш, Лѹховенство,
к Поклоню звичайнѣ², аївне при бытности многї й Млтїй Пновъ
Шлаѣты, пре єдано любовне, с пристойнымъ поевѣншоваємъ, й сер-
дечною до Гѓа млтвою витали, сприявачи, дѣы, йакъ той першій
Соборъ, на сїй чаѣ, на томъ Кафедральному мѣстцѹ, в Православїї**

¹ прогоѣвали. ² Дві останні слові видруковано дуже невиразно:
Повално з...айнѣ.

стомъ звачалъ, та́къ ѿ на долголѣтній времена, ѿбы ѿслівѣ Шпраковка. І По сокѣ настѹпѹючїй єпїшмъ, дорогу оуторовавши, порадокъ многолѣтній настѹпцо свонимъ, і влвєе оукргрѹнтовалъ.

На тѹю мову Превеленій єгѡ Млтъ Гдн (ст. 3:) Штецъ єпїш, та́кю рєю ѿповѣль.

Преченій Гднобе ѿщеве³, Братїя ѿ христі, і послѹжити ми въ люблений: Потїно ми єстъ є послѹженіствомъ, і любовью⁴ събра⁵ ваше, до мене Пастыра своєгѡ, і въ тогѡ єстемъ конте⁶ть: І по таі знаню, ѿжъ ѿной ѿвца, голосъ Пастыра своєгѡ слѹхаютъ. Кото-рихъ іа знаню, і знати хоча, і знан' быти ѿ васъ сподїваюся, ѿ кото-рихъ і промыслъ чинити готовъ єстемъ; таі въ спрѣвахъ, і по-треба⁷ позвѣхѹнї, іакъ болше въ дѹхѹнїхъ. ѕєні вамъ въ послѹкахъ дѹхѹнїхъ нѣ въ чомъ не ѿходило, въправда⁸ хо не почуваво таі многи силь, въ недолѹжности моей, єднакъ маю надїю ѿ ѿкруплю-шо ма Христі, ѿжъ не пребацитъ ма въ худости моей. Кгдї на той оурадъ стїй Пастыретва на сподїва⁹ моє, єслимъ єстъ ве'ван' певне же не бе¹⁰ болѣ хї моєгѡ, певоначанагш пастыра. Но то на силы, томъ оурадови наленїи не єстї ѿсталиований. І єдна тогѡ Гдї ба моєгѡ прошо¹¹ ѿбы недолѹжнос^(4:) мою єї послѹковати⁵ рачилъ. Ісвимъ слоіко ѿсти¹²ны, въ Цркви єгѡ егѹй, ѿсти¹³о ѿправлалъ. Не ѿкланяючиса ѿ Правосла¹⁴ниа ѿ-сти¹⁵ниа Восточныя Стыя Соборныя, йпостоскія Цркви, і до послѹ-днагш ѿздыхані¹⁶ моєгѡ. Ісвимъ безпечне часу ѿногѡ дна стражногѡ, кгды ми прїндѣ ѿ пасте¹⁷ моє личеву чинити з'могъ мовити: Сє ѿзвъ, і дѣти, кото-рї ми въ патвѣ бе мо да. Што тала¹⁸ты порѹ-чены¹⁹ ми, ѿєгѹбнї²⁰: ѿ ѿ ѿ чѣсто-стї ваши²¹ братїи моєи, і Супре²²йтєровъ²³ прошо²⁴, споспѣшес-твийте ми въ молитвахъ вашихъ, і бымъ на томъ оурадѣ бгоу го-дно преспѣвалъ. При томъ тежъ, і, честность ваша. братїю мою ѿ христі, съ повинности моєи пастырской, напоминаю: ѕєбы вънималисте сокѣ, і засмѣ²⁵ стадъ ѿ Христа Гдї вамъ порѹчено²⁶номъ, ѕєбы-сте пасли Цркви єгѡ кото-рѹю наеби кро-вю своєю пречтною²⁷. Пас-те във-ренное вамъ стадо бжее, по-спла-юще, не ныже но волю. і по бозѣ ныже неправедными прибытии, но (5:) ѿєрдно. ныже іакъ ѿбладающе радъ, но ѿбразы бывайте стадъ.

³ Видруковано щось ніби ѿцілє. ⁴ Ніби либо-війн. ⁵ Sic, може по-спилюковати. ⁶ Кінець не ясний. ⁷ Супре²²йтєровъ. ⁸ На маргінесі зазна-ченено: іа Петро. є, —далі дійсно цитується 1 Петр. V. 2—4.

и кгдь ѿкáжетъса пастыреначáлни⁸ прїмете корóн⁸ нева¹⁰чай. Пас-
тѣте дѣлом' и слоѣ, гакъ и на¹¹ Пастыреначáлни⁹ єс¹² Хс Гдь, пérше
пochа чинити. а пото¹³ оу¹⁴чити. Б¹⁵д'те добрі прикладо¹⁶ житїе¹⁷ приєб-
то, не ме¹⁸ше и на¹⁹кою. Такъ бовѣ и Павелъ Стый Тимодія оу¹⁴че-
никъ своегѡ на оу¹⁴чї, абы и са¹⁴ оу¹⁴чиша и оу¹⁴чї. Кгдъж при побожно
житїи, и на¹⁹ка много помагаетъ. и ѿвше¹⁴ часо¹⁴ на¹⁹кою и болше
може: Іакъ кгдь преги¹⁴ко єретико¹⁴ви и непріателе¹⁴ Цркве Хр¹⁴товои,
заставлата¹⁴на прїдетъ, се¹⁴ кождый на житїе смотрїй, ани¹⁴каждый ѿ
нем¹⁴ знаєтъ. Потрѣба, бе¹⁴ле на¹⁹ки Петра Стагш Яп¹⁴ла¹⁴, и оу¹⁴пованіи
своемъ ѿвѣтъ давати, вопрошаючи на¹⁴. Если¹⁴ тѣды коли¹⁴ был¹⁴ по-
треба, тенерѣшни¹⁴ наш¹⁴ неща¹⁴ливы¹⁴х¹⁴ времен¹⁴. наїбое¹⁴. Со поа¹⁴вилна
коци та¹⁴ци въ ѿдѣжн¹⁴ ѿвчой, не ѿада¹⁴ще стада, прѣшающе, и прѣша-
еми¹⁴, проти¹⁴ котри¹⁴ не ставши, и пора¹⁴не и м¹⁴з не ѿвобѣши. і¹⁴
(б.) вели¹⁴ко¹⁴ згорше¹⁴ бывал¹⁴. пре¹⁴ що многий ѿ вѣры ѿпали. чого¹⁴ з
наш¹⁴ рѹк¹⁴ Бг¹⁴ поисковати б¹⁴де¹⁴. м¹⁴біи бовѣ¹⁴ и пре¹⁴ Прро¹⁴ка¹⁴:
Со рѹк¹⁴ твои¹⁴ крови єго възыщ¹⁴, то єстъ диш¹⁴ з¹⁴грѣши¹⁴ шагш члебѣ-
ка. дла¹⁴ тогѡ тѣды Прош¹⁴ вѣ, чоу¹⁴ти, дбай¹⁴ти, гакъ бы¹⁴сте ли¹⁴ ѿ
Стадѣ¹⁴ свое¹⁴, на страшно¹⁴ с¹⁴дѣ¹⁴ пора¹⁴не ѿдалн. Б¹⁴ Сваще¹⁴никови
не тыко самомъ¹⁴ трёба добрѣ жити, але и ѿ ѿвечка¹⁴ своимъ¹⁴ абы¹⁴
добрѣ жил¹⁴, трёба стара¹⁴е мѣти. ѿ чомъ¹⁴ стый ѿшанъ¹⁴ Злато¹⁴стый
м¹⁴вій: Сваще¹⁴никовъ¹⁴ ѿ¹⁴же и добрѣ¹⁴ свое¹⁴ житїе оу¹⁴правї¹⁴¹⁵, и ѿныхъ¹⁴ же
нерадї¹⁴ є¹⁴ ѿвѣжд¹⁴и¹⁴ны¹⁴ м¹⁴чен¹⁴ б¹⁴детъ. и Павелъ стый пышучи до
Тимодія, оу¹⁴поминаль¹⁴ абы¹⁴ житїемъ¹⁴ жи¹⁴ пристойнымъ¹⁴ и на¹⁹кою ба-
вил¹⁴са. дла¹⁴ тогѡ и зале¹⁴аетъ та¹⁴ко¹⁴ы¹⁴ д¹⁴х¹⁴б¹⁴ны¹⁴ м¹⁴вачи¹⁴¹⁶, Прилеж-
ашї¹⁴ добрѣ попы¹⁴, с¹⁴г¹⁴б¹⁴ыя чести дла¹⁴ сподоблѧю¹⁴са, паче же тру¹⁴жаю-
ши¹⁴са въ слоѣ¹⁴ и оу¹⁴чашї¹⁴¹⁷. Прош¹⁴ тѣ¹⁴ вѣ, и, запре¹⁴шаю¹⁴, з¹⁴нена-
ле¹⁴х¹⁴ны¹⁴ ѿ¹⁴б¹⁴ами, не товариште, на¹⁴ мѣстца¹⁴ непристойныхъ¹⁴ не
зна¹⁴д¹⁴йтеса, забавами (7.) корч¹⁴еными (и попрос¹⁴ рек¹⁴) не ба-
теса. а згола ве¹⁴акого по¹⁴шев¹⁴а¹⁸ вы¹⁴тер¹⁴т¹⁴еса¹⁸. бовѣ¹⁴мъ¹⁴ го¹⁴ре
и¹⁴же ѿ¹⁴блазн¹⁴ приходї¹⁴ сн¹⁴ въ¹⁴ бжїй м¹⁴вій. и га¹⁴ вѣ, с¹⁴фи¹⁴ оу¹⁴ пр¹⁴тола
з¹⁴ Ст¹⁴ Григоріє¹⁴ Бг¹⁴ о¹⁴лоб¹⁴и¹⁴ м¹⁴бу¹⁴, ѿко¹⁴ абы¹⁴г¹⁴ти¹⁴ бы¹⁴ не тмо¹⁴ и¹⁴с-
поли¹⁴ны¹⁴, ѿ¹⁴же б¹⁴ с¹⁴к¹⁴ тма¹⁴, то тма¹⁴ коми¹⁴ Забава в¹⁴аша не¹⁴ай в¹⁴

⁸ На маргінесі є¹⁴ Пётро. Г. ⁹ прѣеща¹⁴сю. ¹⁰ пр¹⁴ть¹⁴. ¹¹ На маргінесі є¹⁴ з¹⁴е¹⁴ д¹⁴л. ¹² оу¹⁴нави. ¹³ На маргінесі: є¹⁴ Тимо¹⁴ є¹⁴; в теперішніх виданнях замість попы маємо прескутери. ¹⁴ оу¹⁴наній. ¹⁵ не¹⁴. ¹⁶ загре¹⁴ан. ¹⁷ погошіа. ¹⁸ неясне. ¹⁹ л.

налéжнаа бу́дé, в' читáю пíсма, етгáго, в' ро^змышле^ю пра^ц іл'лески^х, ю стýх ѿтéц[.] вéдлагъ котры^х ѻбýсте сáми жилí, ю пастев⁸ свою оўправовáли. Й найбóше в' роспаматыва^ю оўрад⁸ своéгш, вéдаючи н^к на^м зéмны^і, не вéнаа влáдза поруче^а: що бовéм мóвї звáже-те на землí, бу́дé сваzáнно на нéси, а кого ро^зв' же^те на зéмлí, бу́дé ро^звáзан^і на нéси²⁰. Й що^ж бóшее, вак^нкýшее мóжé быти^з грé-хш^і бовéм нéх^то не мóжé шпúгкати кро^ц єдногш^і Бéга, а т'8т' ба-чимо южз, ю на^м слáг^а "евон"^і тò Хé даровá, ю тýмъ на^м оўпéвнил^з.

Знáмо^ж тéды ю ѿ тó чýти нашой, ю не лéгце єн^и сеb^ѣ вак^мо. Бовéм^і чýти, велíчéтво, недостóнк^і чýти жýти прон^волáюши^і, приложение (8:) м8ки єст^ь. Старáтесь во^злюбле^нын^і, ѻбýте т8ю чýть маючи нé в чо^н нé здорожáли, а найбóше ѻбýте²¹ вéр⁸ ѿ стýх^і яп^ли, ю стýх^і ѿц^з подáн^ію вцáл^і заховáли, ю статéне в нé сто-áли. До тóго тáнами Ѣркóвными пора^цне ѻбýсте спрововáли: котó-рíй соу^з єркóв^анem^і збáве^на ншго. Й ве^з ты^х жáде^з збáве^н быт^і не мóжé. Прéто знáючи ѿ ни^х, знáте га^к и^х єст^ь мнóго: ю нащо ко-тráла єст^ь потрéна. Й га^к и^х оўживáти: ю є котрíй ча^к хтò оўживáти мóжет^і, тóго^і пíнє на^мчи²² са постéр^гате. Длà тóго на тéпе-решн^і Собóр^ѣ чýтно^з вáш⁸ оўвéдоми^шин^і, росказáле^з ѿ ты^х всéх^і тá-нах^і при бýности вáш^і прочитáти: Й тóе^ж до дрúк⁸ росказáле^з по-дáти, ѻбý кáждый з^і чýтностé вáши^і, єслí бы^з котрíй дóбре ѿ ти^х тáнах^і не вéдá, ѻбо юнáче роз⁸м^і, длà согла^сія тó на пíсм^і м^іл^і. ѻбý кгды ѿ тó бу́дет^з пýта^з, пора^цне, ю згóчne шпovéл^з. Бó не ве^з кáро^ти пíнє недбал^і м8е^{бл} бы быти^з:

По^з ты^х при всéх^і собра^ю ѿ всéх^і тáна^х пора^цне читано, таки^з т'8т^з єст^ь написано²³.

²⁰ Нéине. ²¹ ѻбýте. ²² на^мчи²³ Вищеподаний текст „Синоду“ 1638 р. видруковано тут буква в букву як в оригіналі. На жаль, друкарня не мала всього потрібного, а тому довелося винесену покриту чи не покриту літеру складати гражданським шрифтом. Крім цього паєрик в оригіналі має форму сімочки, а складати довелося в формі ¹. Кенденму ” складено не скрізь однаково, бо її нема в друкарні.

Доповнення й виправлення.

В статті проф. Ів. Огієнка: „Загублений Крем'янецький стародрук“ вкрайся такі друкарські помилки.

Сторінка:	Видруковано:	Треба:
94 ₁₅	го	го
94 ₁₂	дл	да
94 ₆	бын	был
95 ²	стых	стых
95 ⁴	зблажетe	зблажете
95 ²⁰	танаx	танаx

Покриття винесених літер не зазначено. При друкуванні деякі значки наголосу відпали.

„Синод“ та „Мистерii“ під назвою „Дидаскалія“ багато разів передруковувалися (перше видання Кутейнське 1637 р., пізніше 1638 в Крем'янці, 1642 р. Львів, 1653 р. Кутейн, 1657 Київ, 1668 Київ, 1716 р. Чернігів), перше дослівно, потім зо змінами. „Дидаскалію“ з великими помилками передруковано в „Акты Зап. Россii“ т. III ст. 117.

